

Examensarbete
Höstterminen 2010
Läroarutbildningen i musik
Therese Gustafsson

Ett rum för skapande

-en studie av högstadieelevers musikskapande i skolan

Handledare: Eva Saether

Sammanfattning: Jag har studerat en klass i nian som haft som skoluppgift att skriva var sin egen låt. Förutom att observera hela klassen har jag dessutom följt fyra elever under deras musikskapande process. För att besvara min forskningsfråga om hur ungdomar gör när de skapar musik som skoluppgift, har jag använt mig av kvalitativ metod och jobbat med observationer och intervjuer. I teorin har jag valt att titta på kreativitet och hur kreativitet påverkas av den sociala miljön. I resultatet får vi följa klassen och de fyra elever jag intervjuat på deras musikaliska resa och i diskussionen jämförs elevernas tankar med tidigare teorier. Det finns inget enhälligt svar för hur elever gör när de skapar musik eftersom alla har sitt personliga sätt att lösa uppgiften, men alla elever går igenom en kreativ process och i denna uppsats har vi möjlighet att titta närmre på deras individuella processer och jämföra likheter och skillnader.

Nyckelord: Kvalitativ metod, kreativitet, kreativ process, musikskapande, social miljö

Abstract: I have studied a class in ninth grade that had as a task in school to compose their own music. Besides from observing the entire class I have followed four students during their music creation process. In order to respond to my research question about how young people do when they create music in school, I have used a qualitative method and worked with observations and interviews. In the theory section, I focus on research on creativity and how creativity is influenced by the social environment. In the result, we follow the class and those four students I interviewed on their musical travel and in the discussion I have compared the students' thoughts with earlier theories. There is no unanimous reply for how students do when they create music since they have their own personal ways to solve the task, but all students go through a creative process and in this essay we have the possibility to look closer on their individual processes and to compare resemblances and differences.

Keywords: Creativity, creation process, music creation, qualitative method, social environment

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Syfte och frågeställningar	5
Avgränsning.....	5
Teori.....	6
Kreativitet	6
Kreativitet och social miljö.....	9
Metod	11
Metodval.....	11
Urval.....	11
Kort beskrivning av mina informanter.....	12
Intervjuer.....	12
Observationer.....	13
Etiska överväganden.....	13
Bortfall.....	13
Resultat.....	14
Observation 1.....	14
Intervju 1.....	15
Personligt och musikaliskt tekniskt.....	15
Socialt.....	16
Observation 2.....	16
Intervju 2.....	17
Personligt	17
Socialt.....	18
Musikaliskt tekniskt.....	18
Intervju 3.....	20
Personligt.....	20
Musikaliskt tekniskt.....	20
Diskussion.....	21
Personligt.....	21
Socialt.....	21
Musikalisk tekniskt.....	22
Intervjuer.....	23
Resultat av projektet.....	23
Förslag till fortsatt forskning.....	23
Referenser.....	24
Bilaga intervjufrågor.....	25
Intervju 1.....	25
Intervju 2.....	25
Intervju 3.....	25
Intervjufrågor till musikläraren.....	26

Inledning

Jag har spelat piano och sjungit sedan jag var 7 år och i alla år har jag spelat och sjungit musik som någon annan har skrivit. Ju äldre jag har blivit desto oftare har jag fått frågan:

”Skriver du egen musik också?”. Och alltid har svaret på frågan blivit:

”Nej, det är inte min grej”.

Visst har jag försökt många gånger och när jag var yngre kunde jag få ihop små melodier som jag skrev ner i noter så gott jag kunde. Men ju mer jag lärde mig spela, desto mindre kunde jag skapa eget. Och jag skriver ”kunde” för att lusten att skapa eget på ett sätt alltid har funnits, men när jag väl har försökt så har det funnits någon sorts mental spärr som jag inte kunnat ta mig över.

Jag tänkte på det ännu mer när jag gick på musikhögskolan där det är uppdelat i många olika linjer, bland annat en kompositionslinje. Varför ingår det inte att komponera i den vanliga musikutbildningen? Det borde ju inte ligga som en särskild linje utanför de andra.

Samma tankar har funnits kring improvisation. Det känns som att det är väldigt uppdelat inom musiken. Spelar man klassisk musik så finns det inget utrymme för improvisation, men om man däremot spelar jazz så lär man sig improvisera tidigt. Tänk om det hade varit likadant på konstskolor – en linje för de som målar stilleben och en linje för de som målar fritt.

Om ett barn sitter och ritat med krita och målar ett blått träd så anses det inte vara fel, men om ett barn spelar ”blinka lilla stjärna” på piano och spelar andra toner än de vi känner igen, så tycker vi att barnet spelar fel. Vi lämnar inget utrymme för improvisation och därmed inget utrymme för nytt skapande.

Men så fick jag höra att man nu för tiden på många högstadieskolor har ett projekt där niondeklassarna ska skriva egen musik. Detta väckte genast mitt intresse och många frågor dök upp i mitt huvud. Hur gör de? Kan alla verkligen skriva musik? Känner de samma sak som jag, en spärr, eller tycker de att det är lätt att skriva musik?

Detta intresse tillsammans med mina frågor resulterade i detta examensarbete där jag med hjälp av en klass i nian, som skriver egen musik, hoppas få mina frågor besvarade.

Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt arbete är att studera på vilket sätt elever och lärare arbetar med fritt skapande i ämnet musik. Eleverna har i uppgift att skriva en egen låt och jag vill undersöka hur eleverna uppfattar uppgiften och hur de gör för att skriva sin egen musik.

Jag är också intresserad av att veta hur eleverna upplever att skapa i ett klassrum tillsammans med sin kamrater och vad de själva har för musikaliska förväntningar på sitt arbete.

Min huvudsakliga forskningsfråga är:

Hur gör ungdomar när de skapar musik som skoluppgift?

Huvudfrågan sönderfaller i ett antal delfrågor:

- Hur fungerar det rent praktiskt när en hel klass ska skapa musik samtidigt i ett klassrum?
- Hur ser några valda elever på uppgiften ur de tre perspektiven personligt, socialt och musikaliskt tekniskt?
- Hur ser den kreativa processen ut hos några valda elever?
- Har låtskrivarbakgrund och erfarenhet av att spela instrument någon betydelse?

Avgränsning

Jag har valt att ställa mina intervjufrågor och titta på resultatet utifrån perspektiven personligt, socialt och musikaliskt tekniskt eftersom jag anser att jag med dessa perspektiv har möjlighet att följa den kreativa processen. Jag har medvetet valt att inte ta med genusperspektiv, psykologiskt perspektiv, kulturellt perspektiv eller det gruppsykologiska perspektivet.

Teori

I detta kapitel redogörs inledningsvis för begreppet kreativitet och olika definitioner och mytbildningar kring detta begrepp. Därefter följer ett avsnitt om sambandet mellan kreativitet och social miljö.

Kreativitet

Att skriva musik är en kreativ handling. Som låtskrivare behöver man dels ha kunskap om hur en låt är uppbyggd, men man behöver också vara kreativ och komma med egna idéer om hur just ens egen låt ska formas. Begreppet kreativitet kan vara kopplat till både positiva och negativa aspekter. Positivt för att det kopplas till musik, drama, dans och konst som alla är ämnen där man har möjlighet att uttrycka sig med hjälp av sin personlighet och sina känslor. Men det kan också upplevas som negativt eftersom det många gånger argumenteras att dessa kreativa ämnen skulle vara flummiga och inte ”riktiga” ämnen. Kanske för att det i motsats till helt teoretiska ämnen inte går att mäta på samma sätt? Jag har dessutom vid flera tillfällen fått höra meningar som börjar med: ”Du som är så kreativ...” vilket också kan kännas negativt eftersom det känns som att det delar in folk i kreativa och icke kreativa. Bara för att jag är kreativ inom ett visst ämne behöver det ju inte betyda att jag är en allmänt kreativ person som enkelt kommer på fiffiga lösningar på olika problem. Jag har tittat på vad olika forskare säger om just kreativitet och den kreativa människan.

Om man söker på ordet kreativitet i nationalencyklopedin (www.ne.se) får man svaret: ”Kreativitet – förmåga till nyskapande, till frigörelse från etablerade perspektiv; att se verkligheten med nya ögon”

Detta kan ju kännas som en något luddig beskrivning på kreativitet. Går det att se verkligheten med nya ögon? Och går det att skapa helt nya saker?

Begreppet kreativitet är svårt att definiera eftersom det i likhet med intelligens kan vara svårt att mäta (Evenshaug & Hallen, 2001). I den psykometriska forskningen har man ofta kopplat begreppet kreativitet till divergent tänkande (Evenshaug & Hallen, 2001) dvs. ”att tänka i olika riktningar, och på vilka olika sätt man kan lösa en uppgift” (wikipedia). Detta ställs då i motsats till konvergent tänkande där man istället inriktar sig på att hitta ”en specifik lösning på ett problem” (wikipedia).

Det verkar finnas många myter och föreställningar kring begreppet kreativitet och den kreativa människan. Till exempel att kreativa människor skulle vara annorlunda än sina medmänniskor på så sätt att hon inte bara skulle vara mer känslig utan dessutom mer lyhörd för mörka krafter i sitt inre och att idéer skulle dyka upp från ingenstans i huvudet på dessa kreativa människor (Lindström, 2007).

Det finns en föreställning om att kreativa människor ofta har mer kontakt med sina känslor och då särskilt negativa känslor och uppfattningar. Kreativitet sägs bygga på melankoli och disharmoni och skapandet blir en sorts terapi där man bearbetar dessa negativa känslor (Rollof, 2002).

Jag tror att detta är ett ganska utbredd sätt att se det och att det finns många exempel på musiker som har haft depressioner, mått dåligt p.g.a. beroenden eller andra orsaker. Kanske tror man därför att det är just på grund av att man mår dåligt som man har någonting som behöver uttryckas och ”komma ut” och att det därför blivit en missuppfattning att man ”måste” må dåligt för att kunna skapa.

Det finns också en föreställning om att kreativitet är något som bara händer, att det i huvudet på kreativa människor dyker upp idéer från ingenstans (Rollof, 2002).

Burton (2002) beskriver en kreativ person som otroligt komplex. En person som har egenskaper som talang, intelligens, nyfikenhet, entusiasm med mera. Men en kreativ person behöver inte ha alla dessa egenskaper, utan snarare fler av den än sina medmänniskor. Hon beskriver också hur en kreativ människa går mellan olika ytterligheter, som att till exempel vara väldigt social under vissa perioder för att sedan stänga in sig på sin kammare för att arbeta helt i sin ensamhet under andra perioder. ”Kreativa personer är motsägelsefulla. Deras öppenhet hör ihop med skepsis, deras nyfikenhet med analys och deras frihetsbehov utesluter varken uthållighet eller disciplin” (s. 55). En kreativ människa har möjlighet att tänka utanför ramarna och se det som andra uppfattar som ett misstag, i till exempel forskning, som en väg till något nytt. Men en viktig sak är att det inte bara räcker med öppenhet för det nya, det krävs också kunskap för att ”en öppenhet utan kunskap och någon sorts riktning kan bli både yttlig och ryckig” (Burton 2002, s.54).

Fredrik Härén är författare och föreläsare inom ämnet kreativitet. När han höll en föreläsning på kunskapens dag 2007 (12/9 Hotel Rival, Stockholm) pratade han också om kreativitet på det sätt som Burton beskriver. Han menar att man måste ha kunskap och information för att kunna vara kreativ. Och han menar också att det inte finns några nya uppfinningar utan att allt är stölder från idéer som redan finns. Och att nya idéer har en enkel formel nämligen att ”en människa tar minst två tidigare kända saker och parar ihop dem på ett nytt sätt”. ([youtube](#)) Detta skulle innebära att vår fantasi inte räcker till att sträcka sig utanför sådant vi redan vet och att allting nytt som vi skapar innehåller något som vi redan känner till.

Allting som vi kan skapa i vår fantasi är uppbyggt av element som vi hämtat från saker vi redan känner till från verkligheten. (Vygotskij 1995, i Lindström 2007)

Kanske är det så att vi människor inte har förmågan att komma på någonting som är helt nytt utan vi måste knyta an till sådant vi redan känner till sedan tidigare.

Bertil Sundin (1978) beskriver att synsättet på kreativitet har förändrats genom åren. I äldre litteratur fanns en dominerande riktning där man till störst del tittade på slutprodukten och försökte definiera äktheten hos densamme. Denna riktning menade att sånger som barn skapade själva sällan uppfyllde detta krav på äkthet eftersom barnen inte uppfann några egna melodier utan använde sig av redan för dem kända melodier som de sedan gjorde om. Dagens forskare tittar däremot närmre på själv processen och tycker inte att det väsentliga är huruvida barnens melodier liknar redan kända melodier eftersom de menar att man i en skapande process tar sådant man känner till och sedan gör det till sitt eget (Sundin, 1978).

Om man ser kreativitet och kreativa människor som att de skulle vara speciella och ha speciella egenskaper så blir ju kreativitet inte något som går att lära ut eftersom det då inte är tillgängligt för alla människor. Men om man istället tittar på själva processen från idé till färdig produkt så kan kreativitet bli något man kan observera och studera och därmed också något man kan lära ut (Lindström, 2002).

Det är skillnad på att undersöka kreativa processer hos barn i förhållande till de hos ungdomar eftersom de har olika förutsättningar i fråga om uppfattningsförmåga, självinsikt och många andra punkter. Nilsson (2002) presenterar en modell av Swanwick och Tillman där det beskrivs att ungdomar från 15 år upp till vuxen ålder på ett helt annat sätt än ett barn kan identifiera sig själv med sin musik och att de, förutom att skapa musik, dessutom kan "tala och skriva om musik, kritisera, undersöka och spekulera" (s. 21).

Piaget presenterar en liknande teori där han säger att individer från 12 år och uppåt inte längre är beroende av den konkreta verkligheten i sitt tänkande utan kan nu även resonera om teoretiska möjligheter. "Musikaliskt kan han nu mer än tidigare förstå och jämföra olika musikaliska uttryck, resonera om musik och olika musikaliska begrepp, känsloläggning och uppbyggnad i musik" (Sundin 1979, s. 40)

Här ser vi en skillnad på ålder. Swanwick och Tillman räknar från 15 år och Piaget från 12 år. Kanske går det inte att sätta någon specifik ålder på när man nått den personliga mognad som krävs för att ta sig "ett steg längre". Det borde ju skilja mycket från individ till individ.

Kreativitet och social miljö

I föreliggande undersökning sitter en hel klass tillsammans i ett klassrum och eleverna skapar musik enskilt. Det är, vid första påseende, inte en optimal miljö att vara kreativ i. Det borde vara så att kreativiteten påverkas på olika sätt beroende på hur den sociala omgivningen ser ut. Därför har jag studerat vad olika forskare säger om hur kreativiteten påverkas av den sociala miljön.

”Ingen människa är totalt omusikalisk! De som förefaller att vara det är oftast människor vars musikaliska känslighet ännu inte vaknat till liv, eller som på grund av dåliga erfarenheter blivit hämmade” (Small, i Martin 1985, s 332)

Vi har förmodligen alla hört otaliga historier om människor som, när de varit unga, fått höra att de inte kan sjunga och att de är omusikaliska. Och det verkar som att detta sitter i hela livet. Även om det senare upptäckts att de faktiskt inte är omusikaliska verkar dessa människor ha svårt att ta denna information till sig.

Barns musikaliska vardag ser helt annorlunda ut än tidigare. Sundin (1978) menar att musiken har fått en allt större betydelse för barn och ungdomar och att massmedias påverkan är större än den från hemmet och skolan. Innehållet i musiken har blivit annorlunda och mängden musik barn utsätts för har ökat. Förr var musiken någonting som stod utanför den vardagliga miljön, något man använde sig av vid speciella tillfällen, men idag är den istället en del av den vardagliga miljön. (Sundin, 1978). Ser vi till att Sundin skrev detta år 1978 så tror jag att mängden musik barn utsätts för idag är ännu större och att musiken till än större del är en del av de ungas vardag.

Omgivningen påverkar till stor del ”de ungas intressen och preferenser när det gäller musik” (Evenshaug och Hallen, 1992, s. 354). Den musik man hör ofta lär man sig tycka om och dels så tycker man om den musik som ens vänner tycker om. Därför är det under småbarnsåren familjen som har det största inflytandet på barnets musikaliska preferenser, men allteftersom barnet växer upp får vännerna större inflytande. (Evenshaug & Hallen 1992)

Barn har en egen kultur som står utanför de vuxnas kultur. Men denna kultur förstärks av vuxenvärlden genom musikindustrin som på många sätt riktar sig till barn och ungdomar för att utnyttja deras köpkraft. Och Sundin menar också att musikindustrin bidrar till att öka ”konformiteten” inom dessa olika åldersgrupper och att detta leder till att kreativiteten minskar. (Sundin 1978). Men barn behöver erfarenhet av många olika typer av musik för att öka sin musikaliska utveckling. Björkvold visade i en studie av daghemsbarn att de ofta drogs till ”krävande och sammansatta sånger” (s. 354) när de fick möjlighet att möta den typen av musik. Men i de flesta fall blev daghemsbarnen endast utsatta för enklare sånger i dur (Evenshaug & Hallen 1992).

Sundin (1978) berättar om en amerikansk forskare, Paul Torrance, som hade undersökt kreativitet i olika åldrar och funnit att kreativiteten minskade kraftigt i åldrarna för skolstart, övergång till mellanstadium och övergång till högstadium. Detta pekar på att kreativiteten minskar när socialisationsprocessen ökar och barn får större krav från vuxenvärlden.

Liknande mönster hittades i en annan studie¹ där föräldrarnas iakttagelser var att barnens skapande

1 Bertil Sundin har gjort en undersökning som han kallar ”Barns musikaliska skapande” där han undersöker musikaliskt skapande hos förskolebarn och där han även pratat med barnens föräldrar. En uppföljning av denna studie har gjorts av ett annat författarpär och detta tar Sundin upp i sin bok

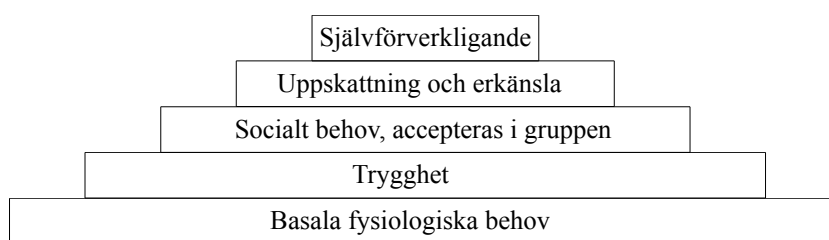
upphörde när de började i skolan. Kan det bero på att de som passar in i mallen och den sociala kulturen blir belönade medan de som tänker annorlunda ses som udda? Kan det vara för att man vill passa in i ett gäng och inte vågar vara annorlunda? Det kan vara så att när man börjar få en större självuppfattning så ökar självkritiken och därmed minskar kreativiteten. Det är ju också så att barn i lär sig så mycket nytt i skolan, t.ex. läsa och räkna, och börjar se världen på ett nytt sätt. Därför är det kanske så att kreativiteten och visar sig på ett annat sätt, mer tekniskt inriktat istället för spontant (Sundin 1978).

Men enligt Sundin menar Torrance att man kan motverka att kreativitet minskar i skolåldern genom att ”stimulera socialisationsprocessen och kreativiteten samtidigt”. Detta ska då ske med ”träning, övning och undervisningsprogram som gynnar kreativt tänkande” (Sundin 1978, s.98).

Rollof (2002) menar att det måste finnas en miljö som är tillåtande. När man arbetar kreativt kan man inte förvänta sig att första idén ska hålla till slutet. Man måste få tillåtelse att pröva och misslyckas och det måste finnas acceptans för en process där alla idéer är tillåtna. Det måste också finnas tid för samtal där man kan bolla idéer och få hjälp med nya infallsvinklar. (Rollof, 2002) Idealet för en kreativ miljö är enligt Rollof en miljö som innehåller ”frihet, humor, ömsesidig respekt, aktiv trygghet och samarbete” (2002 s. 88).

Lindström (2007) berättar om en intervju han hört på radio med Dizzie Gillespie där intervjuaren ville peka på att det var bristen på skolning som gjort att han kunnat utveckla sin personliga stil. Men Gillespie hade svarat att han inte höll med eftersom han ansåg att en lärare kunde vara en genväg till lärandet. När intervjuaren fortfarande stod på sig och frågade ifall det inte var så att en lärare i alla fall i viss mån skulle kunnat begränsa möjligheterna att utveckla en personlig stil så hade Gillespie svarat att en god lärare inte hade gjort det.

Rollof (2002) hänvisar till Maslows behovspyramid när han vill beskriva hur en kreativ miljö ska se ut. På toppen av Maslows behovspyramid finns självförverkligande och Rollof menar att ”kreativitet är den yttersta formen av självförverkligande, och därför blir behovspyramiden en utmärkt illustration till varför lusten att skapa och förändra inte trivs i ”olycka” (s. 82).

Behovspyramid hämtad från Rollof (2002 s. 83)

Metod

I följande avsnitt redogörs för den kvalitativa forskningsansats som varit min utgångspunkt. Här diskuteras också de utmaningar som funnits i metodvalet. Vidare beskrivs urvalet av informanter, etiska frågor och slutligen presenteras informanterna, intervjuarbetet samt observationsförfarandet.

Metodval

För att få min forskningsfråga om hur den musikskapande processen ser ut i ett klassrum, besvarad valde jag att göra en kvalitativ undersökning och jag har använt mig av metoderna intervju och observation. På detta sätt kunde jag följa elevernas tankar och känslor genom att ställa frågor, ha möjlighet att komma med följdfrågor och komma på frågor till nästa intervjutillfälle efter hand. Min idé var att följa några få elever och se hur deras musikskapande process såg ut samtidigt som jag kunde observera hela klassen och se hur samma process såg ut i klassrummet.

Problemet med en kvalitativ undersökning är att jag får förlita mig helt på mina observationer, som det är svårt att inte lägga mina egna värderingar i, och dels på elevernas vilja att svara ärligt på mina frågor men också hur jag tolkar deras svar. Hade jag gjort en kvantitativ undersökning med exempelvis enkäter så hade jag nog inte haft möjlighet att göra en uppföljning på samma sätt och det hade nog varit svårt att få eleverna att uttrycka sig lika fritt som de kan i en intervju. Jag tror inte heller att jag med en kvantitativ undersökning hade fått svar på min forskningsfråga eftersom den kräver att jag hela tiden är med i processen och ser hur den utvecklar sig.

”Syftet med kvalitativa undersökningar är att skaffa en annan och djupare kunskap än den fragmentiserade kunskap som ofta erhålls när vi använder kvantitativa metoder” (Patel och Davidson 1991, 2003 s. 118).

Kvalitativ forskning är bra när man ska göra intervjuer eftersom man kan anpassa sig efter hand som intervjun fortgår. Till skillnad från kvantitativ forskning, där man väntar med att analysera sitt material tills allt är insamlat så har man en mer löpande analys av innehållet under en kvalitativ forskning (Patel och Davidson 1991, 2003).

Utmaningen med denna metod är att jag är väldigt beroende av mina intervjuer och observationer. Det kan vara så att eleverna misstolkar mina frågor, väljer att inte berätta allt eller att jag som intervjuare misstolkar elevernas svar. Detsamma gäller observationerna, det går aldrig att vara helt neutral. Jag ser vad som händer och tolkar det utifrån mina tidigare kunskaper och erfarenheter och hade två olika personer observerat samma situation så hade vi antagligen fått två olika berättelser. Men jag väljer ändå den kvalitativa metoden eftersom det ger mig möjlighet att följa processen och få en större förståelse för sammanhanget.

Urval

Min undersökning ägde rum på en högstadieskola i en mellanstor stad i södra Sverige. Att det blev just denna skola jag valde kom sig av att jag från musikhögskolan känner musikläraren som jobbar där och det var faktiskt han som föreslog att jag skulle komma till skolan han jobbar på för att göra min undersökning. Fyra elever och deras musiklärare har intervjuats. Eleverna går i nionde klass och de fyra jag har intervjuat valdes ut på så sätt att de själva fick välja ifall de ville bli intervjuade. Jag berättade för eleverna att jag gärna ville intervjuas både de som spelar musik utanför skolan och de som inte gör det. Gärna också någon som skrivit musik innan och någon som inte gjort det. Jag hoppades därmed att det inte bara skulle vara musikintresserade som ställde upp på intervjuerna

utan att andra också skulle vilja vara med. Det visade sig fungera bra eftersom jag fick vad jag önskade. Även om eleverna inte verkade bry sig så mycket om ifall de skulle vara anonyma eller inte har jag valt att hålla både skolan och eleverna anonyma genom att använda fingerade namn. Läraren vet vilka elever jag har intervjuat men jag har inte diskuterat intervjuerna med läraren och läraren kommer inte att kunna läsa intervjuerna förrän mitt arbete är klart och kommer heller inte få veta vilken elev som sagt vad. Jag berättade även det för eleverna så att de skulle kunna känna sig trygga att svara som de ville utan att det skulle påverka deras betyg på något sätt.

Kort beskrivning av mina informanter

Evelina är inte speciellt intresserad av estetiska ämnen över huvud taget. Hon spelar inte instrument utanför skolan och har aldrig skrivit egen musik tidigare. Hon berättar för mig att hon redan kommit in på en gymnasieskola där hennes musikbetyg är av mindre vikt.

Lisa sjunger i kör och är självlärd på gitarr. Båda dessa aktiviteter har hon sysslat med i många år. Hon har också skrivit många egna låtar tidigare.

Anna har spelat klassiskt piano i många år, men har aldrig skrivit någon egen musik. Hon har försökt, men det har inte blivit något av det.

Sebastian är självlärd på bas och gitarr och har spelat dessa instrument i ett par år. Han har inte skrivit egen musik tidigare.

Anton är musiklärare på skolan

Intervjuer

För att kunna följa projektet hela vägen valde jag att intervju eleverna vid tre olika tillfällen. Detta för att jag ville få en möjlighet att följa deras musikaliska process. Intervjuerna är gjorda under vårterminen 2009. Första intervjun skedde precis i början av projektet, andra intervjun en bit in i projektet och tredje intervjun efter att projektet var klart. Läraren intervjuades vid ett tillfälle en bit in i projektet. Jag utformade mina intervjufrågor till eleverna så att jag förhoppningsvis skulle få svar på hur de själva upplever den musikskapande processen från ett personligt, socialt och musikaliskt tekniskt perspektiv.

Dessa perspektiv arbetades fram under ett möte med min handledare. I intervjun med läraren ville jag försöka få fram ifall dennes uppfattning av projektet motsvaras av elevernas uppfattning och också hur han *tror* att de tänker och resonerar för att se ifall detta motsvarar elevernas tankar och resonemang.

Intervjuerna med eleverna ägde rum på skolan och på grund av att det var svårt att hitta någon tyst lugn plats att vara på så fick vi vid första och sista intervjutillfället sitta i trapphuset. Jag tyckte det var viktigt att eleverna kunde känna sig trygga med att ingen annan kunde höra deras svar så att de kunde vara så ärliga som möjligt. Jag placerade två stolar i trapphuset och såg till att jag satt längst in i rummet och eleven närmast dörren med ryggen åt densamma dels för att de inte skulle känna sig instängda och dels för att de inte skulle se sina kamrater utanför och distraheras av det.

Vid andra intervjutillfället var musiksalen ledig så vi kunde genomföra intervjuerna där. Intervjuerna spelades in med diktafon och eleverna verkade känna sig bekväma med det. Intervjuerna transkriberades sedan. På grund av att läraren hade andra lektioner både innan och efter de lektionerna jag besökte fick vi göra dessa intervjuer utanför skolan. Intervjun med läraren skedde i mitt eget hem men eftersom läraren är en god vän till mig som besökt mitt hem många gånger tidigare så verkade han bekväm med situationen.

Jag utformade intervjufrågorna till första intervjun i förväg, men eftersom jag gjorde en kvalitativ undersökning hade jag dels möjlighet att ändra frågorna efterhand som mina informanter svarade och jag hade också möjlighet att läsa igenom svaren och titta på mina observationer innan jag skrev frågor till nästa intervjutillfälle. Eftersom jag gjorde på detta sätt blev intervjuerna ganska olika beroende på vem jag intervjuade. Mina ursprungliga intervjufrågor finns som bilaga.

Observationer

Vid observationerna gick jag ibland med läraren då han pratade en och en med eleverna och ibland satt jag och observerade helheten. Vid observationerna antecknade jag både på plats och efteråt. Det var ganska svårt att observera på detta sätt eftersom det var väldigt hög ljudnivå i klassrummet. Många spelade instrument och andra pratade med varandra. Jag följde efter läraren och försökte höra vad som sades när han hade enskilda samtal med eleverna och sedan satt jag bredvid och försökte få en överblick.

Etiska överväganden

Jag har valt att hålla skolan anonym och använda fingerande namn på såväl eleverna och läraren jag intervjuat. Samtalen vi hade spelades in och dessa ljudfiler kommer att raderas när arbetet är färdigt. Läraren vet vilka elever jag intervjuade, men kommer inte att få se materialet förrän detta arbete publiceras och han kommer då heller inte veta vem som har sagt vad. Jag var noga med att säga till eleverna att de inte behövde svara på allting jag frågade om ifall någon fråga kändes för personlig.

Bortfall

Tyvärr var Evelina inte närvarande när den sista intervjun skulle göras och jag lyckades inte komma i kontakt med henne för att göra den i efterhand. Därför saknas detta i resultatkapitlet.

Resultat

Nedan kommer jag att presentera mina observationer och intervjuer. Under mina intervjuer har jag enligt mitt syfte ställt frågor utifrån tre perspektiv: Personligt, socialt och musikaliskt tekniskt och jag har delat upp svaren i dessa olika kategorier där det finns tydliga gränser. I vissa fall flyter två perspektiv ihop och i dessa fall presenteras de som en enhet.

Observation 1

Jag besöker klassen under den lektion som läraren Anton presenterar projektet. Anton har tidigare förberett klassen på att detta projekt ska komma och att jag kommer att vara med för att följa projektet. Jag presenterar mig för klassen genom att berätta lite om mig själv och att jag just nu håller på att skriva ett examensarbete som ska handla om hur niondeklassare gör när de skriver musik. Jag berättar att jag ibland kommer att gå runt i klassrummet för att titta på vad de gör, men att jag också vill ha några elever som jag kan intervjuar. Efter att jag berättat för dem att jag gärna vill ha elever med olika bakgrund, d.v.s. någon som spelat instrument tidigare, någon som inte gjort det och gärna någon som skrivit musik tidigare samt någon som inte gjort det. Jag berättar också att jag kommer att spela in intervjuerna men att jag kommer att använda fingerade namn i mitt arbete. Fyra elever anmäler sig frivilligt och även om jag gärna haft fler elever att intervjuar så känns det viktigt för mig att de ställer upp frivilligt.

Anton fortsätter lektionen genom att gå igenom uppgiften och berätta om vilka betygskriterier som gäller. Alla ska skriva var sin låt som kommer att se olika ut beroende på vilket betyg eleven satsar på. När projektet är färdigt kommer alla låtar att spelas in. Detta görs med hjälp av klasskamraterna. Efteråt kommer de som vill att kunna lägga ut sina låtar på en speciell lösenordsskyddad sida så att andra klasskamrater kan lyssna på den samtidigt som ingen obehörig kommer åt låten. Låten ska dessutom tecknas ned på ett sätt som går att läsa av läraren och klasskamrater.

För Godkänt ska eleven använda sig av minst två olika instrument. Inga krav på ackord och melodi finns, men det ska finnas kreativitet och tanke bakom.

För Väl Godkänt ska eleven använda sig av minst tre olika instrument. Ackord och melodi är ett krav plus att låten ska ha en hyfsad kvalitet, det vill säga att ackord och melodi ska stämma överens och vara genomtänkta.

För Mycket Väl Godkänt ska eleven använda sig av kraven för VG men låten ska ha en hög kvalitet. Dessutom ska låten innehålla ett solo på valfritt instrument (ej sång) eller instrumentalt Intro och outro.

Efter att presentationen av uppgiften och genomgång av betygskriterier är klart går Anton igenom olika ackord. Han börjar med C-dur och presenterar ackorden C, F och G som bra ackord att använda i en låt. Istället för att använda, för eleverna, svåra ord som tonika, subdominant och dominant så har Anton hittat på egna namn. C heter "hemma" - ett ställe som känns tryggt och bra. F heter "Villhem" för det strävar mot att komma hem igen och landa på C. G får heta "Picknick" för det strävar inte lika mycket hem, utan är en ganska trevlig plats att vara på. Men bara en stund för sen vill man ju tillslut hem till C igen. På detta sätt beskriver han hur en låt som går i C-dur ofta börjar på C och ofta slutar på C igen. Efter detta presenterar han de tre ackordens moll-motsvarigheter och visar hur man på ett bra sätt kan byta ut ett durackord mot ett mollackord. Eller tvärtom ifall man väljer att skriva sin låt i moll från början.

Intervju 1

Personligt och musikaliskt tekniskt

Första intervjun är gjord precis i början av projektet. Här har jag bett mina informanter berätta om deras musikaliska bakgrund och deras egna tankar och förväntningar inför projektet. Jag har också frågat vad de tror att de kommer att lära sig och ifall de har några tankar om hur deras låt ska bli.

Evelina har inte särskilt bra förhållande till musik. Hon sjöng i kör när hon var liten, men inte för att hon själv ville. *”Det tyckte mina föräldrar att jag tyckte var jätteroligt”*.

Hon känner att det kommer att bli svårt att skriva en egen låt eftersom hon inte spelar något instrument, aldrig har skrivit musik förr och känner sig osäker på hur man strukturellt bygger upp en låt. Hon säger att hon inte har speciellt positiva förväntningar på projektet men vill ändå göra det för betygets skull. Dessutom saknas intresse för uppgiften.

”(att) faktiskt få mig själv att lägga ner tid på det och faktiskt bry mig”.

Hon har ingen färdig tanke om hur hon vill att hennes låt ska bli ännu.

Evelina tror att det hon kommer att lära sig av projektet är tålmod och tolerans.

Lisa har sjungit i kör i många år, är självlärd på gitarr och har skrivit många egna låtar tidigare. Hon har lätt för att komma på låtar, men tycker att det är svårt att hitta rätt ackord. Hon har inte så god kännedom om olika ackord som hon hade önskat. Hon ser fram emot projektet och tycker att det ska bli jättekul. Hon har redan en ganska klar bild av hur hon vill att det ska låta.

”Alltså jag vill att den ska låta, vad ska man säga, inte för proffsig. Våldigt livfull, inte så där mekaniskt utan mer som en livespelning eller så.”

Lisa ser detta projekt som en bra erfarenhet där hon har möjlighet att utvecklas och lära sig fler ackord.

Anna har spelat klassiskt piano i nio år för lärare. Hon har försökt skriva musik tidigare men inte blivit nöjd med resultatet. Hon känner att de låtar hon skrivit tidigare är töntiga och hennes förväntningar nu är att hon ska lyckas skriva en låt som *”inte är så töntig”*. Hon har tänkt att hennes låt ska bli glad och lite poppig. Anna ser projektet som roligt, men också som en stor utmaning och hon tänker att projektet kanske kan hjälpa henne att bli bättre på att skriva låtar.

Sebastian är självlärd på bas och elgitarr. Han har inte skrivit någon egen musik tidigare och tycker som Lisa att det är svårt att hitta de ackord han tänkt sig. Sebastian har tänkt att göra en rockig låt. Han ser uppgiften som ett rent skolprojekt och vill lära sig *”hur en låt ska vara uppbyggd och vad som krävs för att skriva en”*.

De tre tjejerna säger alla att de hämtar inspiration från musik de hör i olika medier eller från andra familjemedlemmar som spelar medan Sebastian inte försöker hitta inspiration utan tar det som dyker upp i huvudet.

Antons förväntningar inför projektet är att alla elever ska fullfölja det. Resultatet måste ju bedömas efter målen som finns i kursplanen, men Anton menar att det egentligen är processen som är det viktiga eftersom eleverna har så olika musikalisk bakgrund.

Socialt

Här har vi pratat om ifall de känner av någon konkurrens och ifall de jämför sig med sina klasskamrater.

Evelina tycker inte det är någon idé att jämföra sig med sina klasskamrater eftersom hon anser att det inte går att mäta estetik. Hon tycker inte att det spelar någon roll ifall hennes låt blir bra i förhållande till de andra.

Lisa säger att hon jämför sig lite grand med de andra men hon tycker också att det är positivt att höra vad de andra gör eftersom man kan få inspiration om de andra gör något bra. Hon tycker det känns ganska viktigt att hennes låt blir bra i förhållande till de andra eftersom musik är ett av hennes bästa ämnen.

Anna jämför sig inte med de i klassen som spelar gitarr, men det finns en tjej i klassen som spelar piano och som gör ett eget pianostycke så Anna känner att hon också borde göra det. Hon jämför sig lite grand med de andra och uttrycker att ”.... *man vill väl tävla lite*”

Sebastian jämför sig inte med någon alls.

Observation 2

Denna gång sitter jag i klassrummet en stund för att sedan gå omkring och lyssna lite på vad som spelas och sägs. Alla elever sitter utspridda i klassrummet. Vissa elever har gitarrer, någon står vid en synth och någon sitter vid trummorna. Vissa sitter med papper och penna och antecknar och ett par elever gör ingenting. Det är väldigt hög ljudnivå i rummet eftersom alla försöker höra vad de själva spelar. Anton går runt i rummet och stannar till vid varje elev. Han pratar om hur långt eleven har kommit och vad som har gjorts hittills. Därefter ger han eleven en personlig läxa att jobba vidare på till nästa gång. En elev som inte skriver noter har jobbat på sin låt hemma i programmet cubase. Eftersom han inte har någon skrivare, men ändå vill visa Anton hur långt han kommit har han skrivit av en bild av skärmen på vanligt papper. Där ser man ett klaviatur till vänster och staplar till höger visar vilka noter som spelas och hur långa noterna är.

Intervju 2

Personligt

Den andra intervjun är gjord en bit in i projektet. Jag var nyfiken på hur de upplevde själva projektet i fråga; om de upplever det som fritt eller att det finns för många ramar. Dessutom frågade jag hur mycket de jobbade på låtarna hemma.

Evelina upplever ramarna som tydliga och hänvisar till kriterierna som läraren gick igenom första lektionen. Hon tycker det är skönt att det är tydliga ramar och känner att hon inom ramen kan jobba fritt. Hon har lagt ner ca 10 minuter på att arbeta med låten hemma.

Lisa har fått i uppgift av läraren att hitta ackord som passar hennes låt, men i övrigt tycker hon att hon har fått arbeta fritt. Hon tycker det är väldigt positivt att arbeta på detta sätt eftersom hon känner att hon kan ge uttryck för sin personlighet. Lisa spelar väldigt mycket hemma på helgerna och när hon väl sitter och spelar så brukar hon komma på lite nya melodislingor som hon kan använda sig av i sin låt.

Anna tycker att de får arbeta helt fritt men säger samtidigt att de fick läxor av läraren efter varje lektion. Hon tycker det är svårt att jobba på detta sätt eftersom hon inte har någon erfarenhet av att skriva musik. Hon hade hellre fått lite tydligare ramar att arbeta efter. Anna övar på sitt piano två timmar varje dag och under den tiden försöker hon också hitta nya saker till sin låt. I skolan övar hon istället på gitarr.

Sebastian upplever att de får jobba fritt men att de har fått tips av läraren hur de kan använda ackorden. Han tycker det är skönt att i detta skolarbete ha det så fritt att han verkligen kan göra som han vill.

Anton tycker att han har satt upp vissa ramar för att eleverna ska nå målen i den nationella kursplanen där det står att eleven ska kunna spela ackordinstrument och ha förmåga att musicera med andra. Han styr dem inte alls när det gäller texter eftersom han känner att det är viktigt att eleverna skriver om någonting som kommer från dem själva. I och med att uppgiften har så fria ramar i stort så försöker Anton använda sig av elevernas tankar och resonemang för att hjälpa till att sätta ramarna.

När de sätter sina egna gränser så får man försöka styra in dem, ifall någon säger: ”jag har tänkt lite såhär” så bestämmer jag att: ”då säger vi det, då har du fyra ackord som du ska lägga så här, i fyrtakt” och då begränsas de väldigt mycket. När de väl har bestämt sig så kan jag hjälpa till att begränsa dem. Men det känns bättre att göra det enskilt med varje elev än att det ska vara stora riktlinjer för allihop. Annars blir det att alla stöps i samma form.

Socialt

Alla elever skriver låtar självständigt, men eftersom alla jobbar tillsammans i ett stort klassrum så var jag nyfiken på hur de upplever den **sociala miljön** i klassrummet. Jag ville också veta om de kände att de kunde ha något utbyte av sina klasskamrater trots att det är ett självständigt projekt.

Alla mina informanter upplever miljön i klassrummet som väldigt stökig. När alla spelar samtidigt så blir det svårt att höra sitt eget instrument och man måste verkligen kunna fokusera på sitt eget arbete. Och ibland börjar då någon spela starkare på sitt instrument och då måste de andra också spela starkare för att höra sig själva och tillslut är det väldigt högt ljud i musiksalen.

Evelina känner inte att hon har något utbyte av sina klasskamrater eftersom alla håller på med sitt egna arbete. Sebastian har många kompisar i klassen som är duktiga på musik som han kan fråga om han vill ha hjälp. Lisa känner som Sebastian, att det finns många som kan hjälpa till om det behövs, och hon blir inspirerad av att höra de andra. Anna däremot lyssnar på de andra och tänker: *”Tänk om jag kunde skriva så bra...”*

Musikläraren Anton säger att det negativa med att jobba en hel klass samtidigt i ett rum är att det är ett arbetssätt som man inte kan göra så många lektioner eftersom det blir stimmigt och mycket ljud. Han beskriver att det för vissa elever fungerar ganska bra, medan det för andra elever inte fungerar alls.

Det positiva tror han är att de kan inspireras av varandra och att *”man skapar en atmosfär som gör att det är ok att spela och sjunga inför varandra.”* Förhoppningen är att det ska skapas ett klimat där det är ok att vara kreativ och pröva olika idéer.

Musikaliskt tekniskt

Denna gång har vi pratat mycket om hur de har tänkt rent tekniskt kring låten vad gäller form, hur den ska tecknas ned och varifrån de hämtat inspiration till sina texter.

Evelina har tagit en text från en låt som redan finns (”The World Should Revolve Around Me”) och ska försöka sätta musik till den, men har inte börjat med det än. Hon sitter mest i klassrummet och försöker lära sig några ackord på gitarr. Hon vet inte riktigt hur hon ska skriva ner sin låt *”det blir väl... (att).. jag slår DÄR när gitarren gör SÅ och DET ordet kommer fram i texten”*

Lisa har skrivit en text som heter ”Future was my Background”. Hon beskriver att den handlar om någon person som står en nära, som t.ex. en pojkvän eller kompis, som man växer ifrån. *”den handlar om att jag är vilse i tiden och jag vet liksom inte var jag tappade bort en här personen, vad som hände”*. Hon vet inte exakt var inspirationen till texten har kommit ifrån men säger att hon hämtar inspiration från vardagen och från andra artister och sedan skapar hon något eget av det. Den första versen kom från inspiration som dök upp i huvudet, men den andra versen är svårare att få ihop. Den behövs arbetas fram på ett helt annat sätt. Lisa tänker att hon ska skriva ner texten och skriva ackorden till.

Anna har skrivit en text som handlar om vad vi ska göra med jorden och tänker då på växthuseffekten och människors levnadsstandard. Hon är engagerad i dessa frågor och ville skriva

om det. Hon skriver noter och har ett nothäfte som hon antecknar i.

Sebastian har skrivit en text som handlar om hur det är att vara tonåring på sommaren och vad man vill hitta på då. Som att vara på stranden, vara med kompisar och liknande. Han har först svårt att komma på var inspirationen har kommit ifrån, men säger sen att det är nog en text som handlar om hur han skulle vilja att sommaren ska bli. Sebastian skriver plocket för gitarr i tabulatur.

Samtliga informanter har tänkt en klassisk form på sin låt. Det vill säga intro, (för de som ska ha intro med) vers, refräng, vers, refräng och eventuellt en extra refräng på slutet. Alla fyra är medvetna om att det kommer ifrån att den musik de lyssnar på oftast är uppbyggd på detta sätt.

Anton har inte pratat med dem om formen eftersom han inte vill styra dem på den punkten. Han säger att det finns en del som inte har den erfarenheten av musik att de vet vad en vers och en refräng är för någonting och för de eleverna kan det bli ett hinder att använda det som en ram. Han tycker det är bättre att de får tänka helt fritt.

Intervju 3

Personligt

Denna sista intervju ville jag veta om eleverna kände att de hade fått bra verktyg att arbeta med ifall de ville skriva musik igen och huruvida det är viktigt för dem att ha förmågan att skapa egen musik.

Lisa kommer att fortsätta skriva musik utanför skolan. Hon känner att hon har fått verktyg att använda sig av och att hon har blivit bättre på att spela gitarr. Men vad gäller själva skrivandet så tycker hon inte att projektet hjälpte henne eftersom det är ett tidsbegränsat skolprojekt. Hon känner att det gör att hon pressat fram ett resultat och att det inte blivit så personligt som det annars blir när hon skriver musik hemma. Men hon tycker att musikskapande är ett bra sätt för henne att uttrycka sig själv och sina känslor.

Anna är inte riktigt säker på att hon kommer att skriva musik igen. Hon känner fortfarande att det inte riktigt är för henne, utan vill hellre spela. Däremot så känns det ändå viktigt för henne att ha förmågan att skriva musik ifall hon vill. *”Det är ett bra sätt att förmedla sina känslor, men ändå inte visa dem helt”*. Hon tycker att hon har lärt sig mer om hur man skriver musik och hur man gör en melodi utifrån ackord.

Sebastian säger att han säkert kommer att skriva musik utanför skolan igen, men tillägger att han nog inte kommer att lägga ner särskilt mycket tid på det. Han känner att han har lärt sig saker som han kan använda ifall han vill skriva musik igen. Men han tycker inte det känns särskilt viktigt för honom som person att ha förmågan att skriva musik och han kan inte riktigt svara på ifall det är något han kan använda sig av för att uttrycka sig.

Musikaliskt tekniskt

Nu när deras låtar var färdiga var jag intresserad av att höra vad eleverna själva tyckte om resultatet. Vi tittade också tillbaka över projektet och diskuterade ifall något hade varit lättare eller svårare än vad de tänkt från början.

Lisa beskriver att den första delen av låten blev som hon hade tänkt sig. Men den andra delen, där hon tänkt byta tempo och komstil, blev inte som hon tänkt. Det positiva var att hon fick hjälp av Anton med gitarrspelet så det blev bättre än vad hon hade hoppats. Det negativa var att det var sådan tidspress. Projektet görs sista terminen i nian då det är väldigt stressigt i många ämnen och Lisa har inte haft den tid hon velat till att göra låtskrivarprojektet.

Annas låt blev helt annorlunda än vad hon tänkt från början, men hon verkar ändå nöjd med resultatet. Låten i sig blev en glad melodi, medan texten blev sorglig. Det Anna beskriver som positivt är att hon sjöng sin egen låt tillsammans med en kompis. Hon tycker själv inte att hon är bra på att sjunga, men blev positivt överraskad när hon hörde resultatet. Hon tyckte inte att någonting blev sämre än hon tänkt, allting blev bra.

Sebastians låt blev precis som han hade tänkt. Det som var lättare än han trott från början var att göra basgången till låten, men det som var svårare än han tänkt var att lära sig att spela sin egen låt.

Lisa, Anna och Sebastian gjorde klart projektet med ett gott resultat. Evelina blev aldrig helt klar utan fick avsluta sitt projekt genom att presentera de idéer hon dittills hade för sin lärare.

Diskussion

Min huvudfråga var att titta på hur ungdomar gör när de skapar musik som skoluppgift. I detta diskussionskapitel avser jag att delvis strukturera utifrån de tre perspektiven personligt, socialt och musikaliskt tekniskt och därefter jämföra med de resultat jag fått.

Personligt

Det verkar finnas lika många olika synsätt på kreativitet som det finns människor, men de två huvudströmningar som jag tycker mig se är dels de som anser att kreativitet är någonting som vissa människor föds med och dels de som anser att kreativitet finns inom oss alla. Burton (2002) beskriver den kreativa människan på ett sätt som jag tror många känner igen. Att hon skulle ha medfödda egenskaper och på många sätt särskilja sig från sina medmänniskor. Men både Lindström (2007) och Rollof (2002) menar att det handlar om myter och föreställningar och både Härén (2007) och Vygotskij (1995) påpekar att nya uppfinningar (i detta fall nya låtar) kommer av att man tar element från det man redan känner till för att skapa något nytt. Och detta skulle ju i så fall innebära att kreativitet faktiskt är något som alla kan lära sig och som alla kan använda sig av.

Tittar vi på de ungdomar jag intervjuade så svarade tre av fyra att när de skulle skriva egen musik så fick de inspiration ifrån musik som de själva lyssnar på. Endast en sade att han tar de idéer som dyker upp i huvudet. Frågan är ju självklart om inte dessa idéer som dyker upp i hans huvud just är inspirerade av saker han har hört förut. Men precis som många andra så tror jag att han refererar till myten om att idéer bara dyker upp från ingenstans.

Som musiklärare måste jag tro mer på de forskare som menar att kreativitet går att lära ut och att det är den kreativa processen som är det viktiga. Om det inte varit så så skulle vi ju inte kunna undervisa alla barn i kreativa ämnen, eftersom det då bara skulle vara de som fötts med kreativitet som hade klarat av det. Sen tror jag nog att vissa människor har lättare för att vara kreativa precis som att vissa människor har lättare för matte eller språk än andra. Som Evenshaug och Hallen (2001) beskriver så handlar det om olika sätt att tänka. Och att möta problem på olika sätt genom att använda olika sorters tänkande borde ju gå att lära ut.

Socialt

Rollof (2002) beskriver hur kreativiteten påverkas av den sociala miljön och hur en social miljö ska se ut för att kreativiteten ska frodas. Att man måste få pröva och misslyckas och att det ska vara en tillåtande miljö. Därmed är kanske inte ett klassrum den bästa miljön när det gäller just detta projekt. Jag tänker att 15-åringar kan vara allt annat än tillåtande för misslyckanden ibland och att det kan vara svårt för vissa elever att våga försöka och misslyckas inför sina klasskamrater. Burton (2002) beskriver att kreativa människor låser in sig på sin kammare och tar avstånd från världen när det är dags att skapa något nytt. I klassrummet där detta projekt pågick, var det allt annat än tyst eftersom de flesta satt med olika instrument och arbetade samtidigt. Både eleverna och läraren ansåg att detta var ett problem, men många ansåg också att det var positivt eftersom eleverna då hade möjlighet att inspireras av varandra och också söka hjälp hos varandra ifall det behövdes. Som Gillespie hade sagt i en intervju, så är en lärare en genväg till att lära sig (Lindström, 2007). Här tycker jag läraren Anton har gjort ett bra jobb. Han har verkligen försökt att skapa den miljö som Rollof (2002) beskriver, en miljö som är tillåtande och accepterande. En miljö där det är tillåtet att pröva sig fram. Anton har också skapat möjligheten till att bolla idéer dels eleverna emellan och dels med honom själv som lärare och han har löst problemet med att sätta ramar på ett sätt som gör att eleverna inte upplever att de har så många ramar.

Med hänvisning till citatet från Small (Martin 1985) där han menar att vissa blivit hämmade så tror jag att den beskrivningen passar ganska bra in på Evelina som tidigt beskriver att hon har dåliga erfarenheter av musik. I övrigt tror jag att Rollof (2002) har en bra poäng när han tar upp Maslows behovspyramid. Nu när jag själv arbetar som musiklärare och själv har varit med som lärare i ett liknande projekt så har jag sett att alla har klarat uppgiften förutom några få elever. Dessa elever har på ett plan verkat sakna social acceptans, men också en förmåga att tro på sig själva. Men till störst del har det ändå kommit till att handla om ett intresse för uppgiften. Vissa elever ser helt enkelt inte poängen med att skriva musik. Om vi återigen ser till Evelina så berättar hon innan vår första intervju att hon redan har kommit in på ett gymnasium som är specialinriktat på matematik och att hennes betyg i musik spelar mindre roll i sammanhanget.

Som lärare kan vi göra nog så mycket för att skapa en god miljö och för att väcka ett intresse, men till sist måste intresset och viljan ändå komma från eleven själv.

Musikalisk tekniskt

Alla jag intervjuade gjorde en klassisk form på sin låt eftersom den musik de lyssnar på är uppbyggd så. Vad gäller genren så skrev alla fyra låtar i genren pop/rock, återigen ett element hämtat från deras vardag och detsamma gäller när de skriver sina texter.

Alla elever, inte bara de jag intervjuade, visade prov på kreativitet i fråga om hur de löste problematiken med att skriva ner sin musik på papper. Det är inte många elever i nian som skriver noter, i denna klass tror jag det var endast en eller två, övriga löste problemet på sina egna sätt. Vissa skrev, på ett ganska klassiskt sätt, sin text med ackorden över orden där de ska spelas. Andra hittade på helt andra lösningar, såsom eleven jag berättade om i observation 2, som att skriva av en bild från datorn.

Ifall eleverna har någon musikalisk bakgrund påverkar resultatet till viss del. Särskilt då ifall de, som jag beskrev tidigare, har negativa erfarenheter. Dels så påverkar det hur mycket tid eleven kan lägga på uppgiften. De som inte har några instrument att tillgå hemma eller någon tidigare erfarenhet av att spela instrument annat än den de fått på musiklektionerna har nog svårt att komma upp i den kvalitet som krävs för att få ett MVG i betyg. Men som läraren beskriver så betyder de inte att deras kreativa process är sämre på något sätt. Det kanske snarare är så att de som inte har så mycket erfarenhet av att skriva musik tidigare genomgår en större process än de som skrivit musik många gånger förut.

Musikalisk bakgrund kan också vara negativ om det är ”fel” musikaliska bakgrund. Om man t.ex. redan lärt sig ackord på något instrument är chansen stor att man spelar låtar i just genren pop/rock, men om man är klassiskt skolad finns risken att man aldrig spelat någon pop/rocklåt på sitt instrument. Om man då är klassiskt skolad så tror jag att steget mellan att spela noter till att skriva text och ackord är mycket större än om man redan är van att spela ackord och t.ex. sjunga till.

Även om jag bara har fyra informanter så kan vi se en stor variation i hur de från början känner för uppgiften. Vi har Evelina som inte bryr sig så mycket om uppgiften alls och ser många svårigheter, Lisa som skrivit musik förut och ser väldigt positivt på uppgiften, Anna som har, vad jag tolkar som, prestationsångest och Sebastian som tycker det är ”lite sådär”.

Intervjuer

Nilsson (2002) och Sundin (1978) beskriver båda två olika utvecklingsmodeller, den ena av Swanwick och Tillman och den andra av Piaget. Båda två pekar på att ungdomar till skillnad från barn bland annat kan analysera sin egen och andras musik och detta tycker jag att jag märkte när jag gjorde min undersökning. När jag första gången besökte klassen jag skulle undersöka så var mitt första intryck att det var en typisk 9:a på det sätt att de pratade mer än de lyssnade och att det sociala spelet syntes väldigt tydligt. Men när jag träffade mina informanter en och en blev jag förvånad över hur mogna de var. De kunde verkligen sitta och reflektera över sin musik och sitt skapande och även över sin egen roll i projektet. De fick många gånger ”svåra” frågor som hur de känner och tänker kring olika saker, vilket kanske ibland hade krävt mer betänketid än vad de gav sig själva, men trots det så visar de med sina svar att de verkligen kan reflektera och analysera kring varför de gjort på ett visst sätt eller hur omgivningen påverkar dem.

Resultat av projektet

Som jag skrev i mitt resultatkapitel så lämnade alla in en godkänd uppgift förutom Evelina som istället fick presentera sina idéer för läraren. Det var väldigt intressant att få följa dessa fyra elever genom detta projekt och se hur de var och en löste uppgiften på sitt eget sätt. Alla fyra hade olika bakgrund, olika erfarenheter och olika sätt att ta sig an uppgiften. Därför är det väldigt svårt att presentera ett enhetligt resultat som gäller för alla. Det är också svårt att på ett enkelt sätt svara på min forskningsfråga om hur ungdomar gör när de skapar musik i skolan eftersom alla elever gör på sitt alldeles egna sätt. Vi såg tydligt att alla från början hade olika förväntningar om vad som skulle vara lätt respektive svårt, men att dessa förväntningar i många fall inte stämde med hur det blev i verkligheten. Vi ser också hur olika den sociala miljön påverkar eleverna. De flesta tycker att det blir stökigt och rörigt, men vissa tycker att de i denna miljö kan få inspiration från sin klasskamrater. Vi ser också hur många olika sätt det finns att lösa uppgiften när det gäller att teckna ner sin musik.

Det som är lika för alla som slutförde uppgiften är att de faktiskt genomgått en kreativ process från att ha ett blankt papper till att ha skrivit en egen låt. Alla verkar ha fått verktyg de kan använda sig av och alla är en erfarenhet rikare. Med rätt verktyg, en bra lärare och intresse för uppgiften så tror jag att alla har förmågan att skapa musik. Men hur vi gör det, det beror på vem vi är.

Förslag till fortsatt forskning

I ett klassrum pågår alltid olika sociala spel och i en klass har alla sina olika roller. Jag har medvetet valt att inte lägga så stor vikt vid det gruppsykologiska perspektivet i detta arbete eftersom det var en individuellt projekt och för att jag valde att lägga vikt vid den kreativa processen. Men att det påverkar eleverna mer eller mindre tror jag kan vara värt att titta vidare på.

Det hade varit intressant att göra denna undersökning på flera skolor för att då se om man kan få fram något större mönster vad gäller detta projekt. Det hade också varit intressant att undersöka likheter och skillnader mellan hur andra skolor och lärare tar sig an detta projekt och då också undersöka skillnader och likheter i processerna likväl som i resultaten. Man skulle också kunna titta på elever med andra kulturella bakgrunder för att se om deras referenspunkter på något sätt skiljer sig från de elever med svensk bakgrund. En annan möjlighet är att titta på genusperspektivet och ser huruvida processerna skiljer sig mellan könen. Om man väljer att titta mer på resultat istället för processen så verkar det som att elevernas musikaliska bakgrund har relativt stor betydelse, vilket kan vara värt att tänka på.

Referenser

- Burton, N. (2002) *Det som muser viskat* Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposion
- Evenshaug, O och Hallen, D (2001) *Barn- och ungdomspsykologi* Lund: Studentlitteratur
- Härén, F. (2007) Hämtat från <http://www.youtube.com/watch?v=ohHNONAbheE>
2007-10-23 (publicerades), 2010-09-25 (hämtades)
- Lindström, L. (2007) *Educare 2007:1* Malmö: Malmö högskola
- Martin, G (1985) *Musikmakarnas handbok* Stockholm: N&S
- Nationalencyklopedin (<http://www.ne.se/school/lang/kreativitet>)
2010-09-16 (hämtades)
- Nilsson, B. (2002) *Jag kan göra hundra låtar* Malmö: Malmö Academy of Music
- Patel, R och Davidson, B (1991, 2003) *Forskningsmetodikens grunder* Lund: Studentlitteratur
- Rollof, J. (2002) *Sju falska sanningar om kreativitet* Sverige: Liber AB
- Sundin, B. (1978) *Barns musikaliska utveckling* Lund: LiberLäromedel
- Wikipedia (http://sv.wikipedia.org/wiki/T%C3%A4nkande#Divergent_t.C3.A4nkande)
2010-11-02 (publicerades) 2010-11-20 (hämtades)

Bilaga intervjufrågor

Intervju 1

Spelar du något instrument eller sjunger i någon kör utan för skolan?
Har du skrivit musik tidigare?
Hur känner du inför uppgiften att skriva en egen låt?
Vad tycker du känns lätt med uppgiften?
Vad känns svårt med uppgiften att skriva en låt?
Vilken genre ska du skriva din låt i?
Vad har du själv för musikaliska förväntningar på din låt?
Jämför du dig med dina klasskamrater?
Är det viktigt att din låt blir bra i förhållande till vad dina klasskamrater gör?
Vad får du inspiration ifrån när du skriver musik?
Skriver du texten eller musiken först eller skriver du allting samtidigt?
Skriver du noter?
Hur ska du skriva ner din låt?
Vad tror du att du lär dig av det här projektet?

Intervju 2

Vad handlar din text om?
Varifrån har du hämtat inspiration till texten?
Hur mycket tid har du lagt ner på låten utanför skolan?
Vilken del av låten har tagit längst del att göra hittills?
Hur har du skapat låten rent tekniskt?
Hur har du tänkt kring formen?
Hur kommer det sig att du har valt den formen du gjort tror du?
Vad har du för utbyte av dina klasskamrater?
Hur upplever du att det e att arbeta allihop samtidigt i samma klassrum?
Har du fått några ramar av läraren att arbeta efter eller fick du bara arbeta helt fritt?

Intervju 3

Blev det som du hade tänkt dig?
Var det något som blev bättre än vad du hade tänkt dig?
Något som blev sämre?
Var det något som var lättare att göra än vad du hade tänkt?
Var det något som var svårare än vad du hade tänkt dig?
Kommer du att skriva musik igen utanför skolan tror du?
Tror du att det här projektet har hjälpt till om du vill skriva musik igen?
Känner du att du har fått verktyg som du kan använda och applicera på nya musikprojekt?
Känns det viktigt för dig som person att kunna skriva musik?
Det här med att skriva musik nu när du har gjort det, är det någonting du känner att du kan använda dig av för att uttrycka dig som person?

Intervjufrågor till musikläraren

Vad har du för förväntningar på dina elever inför det här projektet?

Bedömer du processen lika mycket som resultatet?

Vilka betygsnivåer tror du att eleverna lägger sig på?

Vad tror du att de tycker är lätt med den här uppgiften?

Vad tror du att de uppfattar som svårt

Har dom fått några ramar av dig eller har dom fått arbeta helt fritt?

Har du pratat form med dem? Alltså bestämt liksom att det ska va vers-refräng eller får de göra vad de vill rent musikaliskt?

Tror du att de jämför sig med varandra?

Vad anser du är fördelarna och nackdelarna med att arbeta alla tillsammans i ett klassrum?

Vad tror du att de hämtar sin inspiration ifrån när dom ska skriva sin musik?

Hur mycket tid tror du de lägger ner på projektet utanför skolan?